

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ГО «НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ НАУК ВИЩОЇ ОСВІТИ УКРАЇНИ»
ВСЕУКРАЇНСЬКЕ ТОВАРИСТВО «ПРОСВІТА»
ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА**

**УКРАЇНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ МИХАЙЛА ДРАГОМАНОВА
ФАКУЛЬТЕТ УКРАЇНСЬКОЇ ФІЛОЛОГІЇ
ТА ЛІТЕРАТУРНОЇ ТВОРЧОСТІ ІМЕНІ АНДРІЯ МАЛИШКА**

КАФЕДРА КУЛЬТУРИ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

УКРАЇНСЬКА МОВА ВЧОРА, СЬОГОДНІ, ЗАВТРА В УКРАЇНІ І СВІТІ

*XVIII Всеукраїнська науково-практична конференція
з міжнародною участю
до Дня української писемності й мови*

29 жовтня 2024 року

Київ – 2024

*Рекомендувала вчена рада
Українського державного університету імені Михайла Драгоманова
(протокол № 4 від 24 жовтня 2024 року)*

Українська мова вчора, сьогодні, завтра в Україні і світі: матеріали XVIII Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю / відп. ред. С. Шевчук, відп. за випуск О. Дияк. Київ: Видавництво Українського державного університету імені Михайла Драгоманова, 2024. 186 с.

У збірнику подано статті й тези мовознавців, молодих учених і здобувачів першого (бакалаврського), другого (магістерського), третього (освітньо-наукового) та наукового рівнів вищої освіти, які брали участь у конференції та круглому столі. Тематика доповідей охоплює питання мовної політики та мовної культури в Україні в контексті актуальних суспільно-політичних процесів, проблеми української мови як чинника національної самоідентифікації, як засобу формування національної свідомості українського суспільства, аспекти професійної комунікації в освіті, сучасні тенденції розвитку лексикології, морфології, термінології та фразеології української мови.

Викладачам, учителям, журналістам, державним службовцям, здобувачам усіх рівнів вищої освіти й усім, хто прагне надати сили українському слову у професійній царині.

Редакційна колегія:

Шевчук Світлана Володимирівна, завідувач кафедри культури української мови, академік ГО «Національна академія наук вищої освіти України», кандидат філологічних наук, професор – **відповідальний редактор**

Виноградова Юлія Борисівна, доцент кафедри культури української мови, кандидат філологічних наук

Глушик Сергій Васильович, доцент кафедри культури української мови, кандидат філологічних наук, доцент

Дияк Олена Володимирівна, доцент кафедри культури української мови, кандидат філологічних наук, доцент – **відповідальний секретар**

Лобода Тетяна Михайлівна, доцент кафедри культури української мови, кандидат педагогічних наук, доцент

© Автори статей, 2024

© Український державний університет
імені Михайла Драгоманова, 2024

Світлана Котляренко

Український державний університет

імені Михайла Драгоманова, м. Київ

МОЛОДІЖНИЙ СЛЕНГ ЯК ОДИН ІЗ ЧИННИКІВ ФОРМУВАННЯ МОВНОЇ КУЛЬТУРИ

Культура – поняття багатогранне і всеосяжне. З’явившись ще у сиву давнину, з кожним днем воно переходить у нові семантичні площини, зачіпаючи без винятку всі сфери нашого життя: сім’ю, міжособистісні стосунки, почуття, ділове спілкування, нарешті, мову. Мова набуває особливого значення, адже вона є найважливішим чинником становлення індивідуального світобачення людини, а в аспекті загальної культури особистості – її найпершою складовою. Особливу небезпеку становить та частина загальномовної культури, носіями якої є молодь, а саме – молодіжний сленг.

Український енциклопедичний словник класифікує англomовну категорію сленг (slenge) як сукупність жаргонізмів, які утворюють різновид розмовної лексики і відображають фамільярне, гумористичне ставлення до предмета розповіді. Молодіжний сленг – це пласт синтезованої розмовної лексики різних молодіжних груп, який складається із «модних» словечок, які швидко набувають і також швидко втрачають популярність серед молоді («кльово», «балдіти» замість «добре»). Ця лексика має емоційне забарвлення і направлена переважно на вираження грубуватого, іронічного, а іноді і зневажливого ставлення до того, про що йде мова. Молодіжний сленг – своєрідна словесна гра, за якою стоїть бажання відокремитися від світу дорослих, підкреслити свою самостійність і незалежність, продемонструвати свою перевагу над старшим поколінням у розумінні життя.

Суттєвим елементом молодіжного сленгу є наявність у ньому слів з розпливчатим, непевним значенням. За цим ховається бажання зробити свою

мову незрозумілою для інших, для старших – тих, хто не знає обставин, деталей. У результаті мова стає насиченою підтекстом, для розуміння якого необхідні додаткові натяки – за допомогою жестів, міміки, особливої інтонації. Може здатися, що це має збагачувати мовлення. Але насправді зовсім не так. Це навпаки його збіднює. Тому розмова на сленгу часто перетворюється на просте базікання ні про що [4, с. 69].

Певний час сленг вважався деякими дослідниками неунормованим явищем лексики, принципово не кодифікованим аспектом мовленнєвої діяльності, що свідчило про досить суперечливе ставлення до нього науковців. Протягом свого історичного розвитку сленг здобувся на різні визначення, але найчастіше ототожнювався з просторіччям або жаргонною лексикою. Серед відомих українських дослідників одним із перших до поняття «сленг» удався І. Г. Матвіяс, визначивши його як «групові говори, що виникають у людей (переважно молодих), котрі з якихось причин змушені перебувати у тривалому контакті і до певної міри бути віддаленими від решти суспільства» [1, с. 21].

Загалом межа між живою, розмовною мовою та сленгом була і є дуже рухливою, перехідною. Часто статус слова змінюється, і те, що, скажімо, у 60-х, 70-х, 80-х роках ХХ століття вважалося сленгом, тепер стало частиною повсякденного словника людей.

Мова дуже чутлива до змін у політиці, ідеології, науці, духовній культурі, тому й сленг, як один із її складників, надзвичайно швидко зазнає змін. Так, сленг молоді 50-60-х рр. фактично не зрозумілий сучасному молодому поколінню. Сленг кожної історичної епохи відображав риси часу. Сленг 60-х був наслідком підвищеного інтересу до наркотиків, популярної музики, постійної ейфорії. Сленг 70-х років містив велику кількість епітетів, що стосувалися невдах: «wally», «nurd» тощо. У сленгу 80-х переважали слова, що стосувалися грошей та роботи. Єдиного і всеосяжного визначення сленгу немає і дотепер. Неодноразові спроби розмежувати сленг і загальноживану лексику або сленг і нецензурну мову не дали результатів. Дефініції сленгу, які намагаються

нашвидкуруч скомпонувати у ході наукових дебатів, часто виявляються помилковими.

Німецький лінгвіст О. Ріттер дав цікаве пояснення sleng як аглютинації сполуки слів beggar's (thieves', gypsies') language, але воно видається малоймовірним. Наприйнятнішою і найбільш популярною версією є пояснення Е. Партріджа, який виводить sleng від Past Participle дієслова to sling ("Slang is language slung about"), підтверджуючи свою думку наявним у літературній мові висловами to sling words, to sling the bat.

У процесі семантичного розвитку слово ототожнювалось із такими поняттями, як арго (argot), жаргон (jargon), мова циган (lingo, gibberish), злодійська мова (cant). Сучасне значення з'являється з 20-х років XIXст., і на сьогодні під словом «сленг» розуміють «не літературну лексику, що складається зі слів та значень з відтінком особливої неформальності та не обмежені за сферою поширення певним регіоном».

З погляду лінгвіста, сленг – це стиль мови, що посідає місце, антитетичне занадто формальній, офіційній мові. Сленг перебуває в самому кінці можливих засобів мовного спілкування і включає різні форми мови, за допомогою яких люди можуть ототожнювати себе з певними соціальними угрупованнями, починаючи з дітей, молодих бізнесменів і хакерів і закінчуючи злочинцями, алкоголіками та наркоманами.

Жаргонізми (сленгові слова) посідають важливе місце у культурі мовлення, їх можна зачислити до лексично-стилістичних утворень. Такі слова притаманні розмовній мові людей, які пов'язані певною спільністю інтересів. Сленг властивий різним групам людей і відіграє важливу роль у житті індивіда

Молодіжна мова така ж різнобарвна, строката, особливо здатна до сприйняття всього нового, як і її носії. Нові віяння у культурі, соціальний розвиток, технічний прогрес спричинилися до появи великої кількості молодіжних об'єднань та угруповань. Особливий вплив на молодь має музика. "Beatles", "Rolling Stones", "Metallica", "Nirvana" – прабатьки молодих

металістів, рокерів, хіпі, панків. Вони носять шкіряний одяг, строкаті бандани, пацифістські значки і виголошують протест проти сірості і традиційності.

Вони створили свою мову як общинну говірку і як засіб самовираження.

Молодіжний сленг – це синтезована лексика різних молодіжних груп та індивідуальної молоді. Як і професійний жаргон ремісників минулого, спочатку він був засобом конспірації, умовною говіркою, яку розуміли тільки члени групи. Потім окремі слова потрапляли у загальний мовний простір і приживалися там. Вони втрачали семантичну конспірованість і ставали загальноживаними. Наприклад, гермак (з мови рокерів) – головний убір мотоцикліста; салага, салабон (армійське) – юнак, молода людина; спіч (з мови хіпі та пост-хіпі) – розмова, виступ; автомат(студентське) – залік, іспит, які отримують автоматично за поточними оцінками [2, с. 25].

Сленгом розмовляють не лише члени молодіжних об'єднань, а й підлітки, студенти, які не належать до якоїсь групи. Таким чином, елементи сленгу, які не зникають з ужитку, а стають частиною нормативної літературної мови, можуть змінювати свій емоційно-оцінний характер. Наприклад, “халтура” спочатку вживалася музикантами у значенні підробітку, сьогодні – це неякісно зроблена робота, непрофесійність у роботі. Часто для позначення легкого заробітку вживають синонім “халява”.

Загалом сленгова лексика характеризується багатою синонімією[5, с. 18]. Наприклад, позитивні емоції у слензі передаються як **кайфово, кльово, круто, смачно, убойно, файне, чумово**; байдужість – **до банки, по барабану, паралельно, фіолетово**.

Члени синонімічних рядів можуть мати різне емоційне забарвлення [5, с. 19]. Наприклад, гарна, приваблива, зі смаком одягнена дівчина у сленговій лексиці – **кряля, модель, мирса, траля**; повна дівчина – **ляйба**, кохана – **лямюра, матильда, хризантема**.

Хибною є думка, ніби молодіжний сленг – здобуток ХХ століття. Йосип Дзендзелівський у своїй праці “Українська соціальна діалектологія” говорить про існування шкільного діалекту ще у ХVІІІ ст. Предметом дослідження вченого

стала повість А. Свидницького “Люборацькі”. Це ніби словник бурсацько-семінарського жаргону середини ХІХ ст.

Як уже зазначалось, багато молодих людей не належать до якогось угруповання, і все ж постійно послуговуються сленгом. Частина з них – це неосвічена молодь, яка просто не знає норм літературної мови. Інші ж – добре володіють літературною українською мовою, але чомусь постійно говорять сленгом [3, с. 21].

Завдання не лише мовознавців, а й усіх свідомих українців – віднайти точки дотику між минулим і сучасним. Молодіжний сленг – це повноцінний елемент мовного простору. Він займає свою нішу у кадастрі національної мови [4, с. 70].

Можна визначити три головні чинники, які зумовлюють виникнення й бурхливий розвиток сленгу. Перший чинник – професійний (у найширшому розумінні слова «професія»). Певний рід занять викликає до життя чимало специфічних слів, які об'єднують представників певного фаху. При цьому «фахом» може бути й спільна картярська гра, й вивчення життя і творчості якогось героя сцени.

Другий чинник – прагнення молодої людини до самовизначення й визначення свого місця серед інших – «своїх» і «чужих». Іншими словами, це – бажання групової ідентифікації й самоідентифікації. Як з'ясували психологи, прагнення належати до певної групи – одне з найголовніших бажань людини. Молода людина значно впевненіший у своїх діях, почуттях і словах, коли відчуває себе не одинаком, а представником, одним із багатьох.

Третій чинник – бажання, а іноді й необхідність приховати свої слова й дії від інших, «непосвячених». Це стосується не тільки якихось протизаконних дій. Люди зазвичай уникають розголошення будь-якої інформації, яка, поширившись, могла б їм зашкодити. Наслідком названих чинників є те, що батьки частенько не розуміють, про що їхні діти говорять по телефону. Ідеться і про розмову на музичну чи комп'ютерну тему (перший професійний чинник), і

на тему «свої компанії» (другий чинник), і, нарешті, про спілкування з особистою чи будь-якою іншою «забороненою» сфери (третій чинник) [2, с. 56–57].

Як бачимо, молодіжний сленг – це окремий пласт національної мови, який відображає певною мірою рівень культури, освіченості, розвитку суспільства. У наш час він контрольований маскультурою, під вплив якої потрапляють різні категорії молоді.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бабенко О. В усному мовленні – сленг.../ О. Бабенко, О. Кравченко // Урок української. 2004. № 11–12. С. 21–25.
2. Кореніба В. Дослідження учнівського сленгу//Вивчаємо українську мову та літературу. 2005. № 27. С. 24–27.
3. Сербенська О. А. Актуальне інтерв'ю з мовознавцем : 140 запитань і відповідей / О. А. Сербенська, М. Й. Волощак // Просвіта, 2001. 204 с.
4. Сірінюк К. Молодіжний сленг як складова загальномовної культури нації // Українська мова і література в школі. 2005. № 5. С. 69–70.
5. Словник сучасного українського сленгу / Уклад. Т. М. Кондратюк. Х : Фоліо. 2006. 350 с.